Pregledni naučni rad
UDK:159.972:343.9-053.3/.6
DOI:10.7251/ZND2601208S

SPECIJALNA I GENERALNA PREVENCIJA SEKSUALNOG NASILJA NAD DJECOM U BOSNI I HERCEGOVINI

***Prof.dr Marina M. Simović*[128]**
Fakultet pravnih nauka Panevropskog univerziteta Apeiron u Banjoj Luci

***Prof.dr Azra Adžajlić-Dedović*[129]**
Fakultet za kriminalistiku, sigurnosne studije i kriminologiju Univerziteta u Sarajevu

***Apstrakt**: Kada se kaže nasilje nad djecom, pravo Evropske unije razlikuje: zlostavljanje, maltretiranje, nasilje mladih (nasilje bandi), nasilje intimnog partnera, nasilje u porodici, seksualno i emocionalno nasilje. Većinu ovih oblika nasilja nad djecom Bosna i Hercegovina nije definisala kao krivična djela niti je usvojila jedinstvene kazne za ista krivična djela, što učiniocima zločina omogućava da budu blaže kažnjeni ili izbjegnu kaznu. U zemlji u kojoj ne postoji ujednačena zakonska regulativa u vezi sa sprječavanjem i suzbijanjem seksualnog nasilja i posebno seksualnog nasilja nad djecom, zbog različite definicije ne samo krivičnih djela već i kazni za određene zločine u entitetima i Brčko Distriktu, logičan je slijed izostanak generalne prevencije, jer će učinioci zločina koristiti ovu neusklađenost zakonodavstva da bi izbjegli krivičnu odgovornost ili bili blaže kažnjeni. Blaga kaznena politika potiče učinioce zločina na ponovno izvršenje zločina, jer primjena uslovnog kažnjavanja i instituta sporazuma o krivici ne ostvaruju ni specijanlnu ni generanu prevenciju. Zakonodavsvo ne omogućava uspostavljane jedinstvene politike u vezi sa sprječavanjem i suzbijanjem seksualnog nasilja nad djecom. Pored toga, propisani rok zastare onemogućava ovoj djeci od 14 godina, da se sa 20 ili više godina, kada postanu psihofizički zreli i finansijski sposobni - odluče se za progon i procesuiranje odgovornih za izvršeno seksualno nasilje.Izostanak kazne ili „blaga kaznena politika“ pogoduju recidivu i eskalaciji seksualnog nasilja nad djecom, tako da seksualno nasilje izlazi iz okvira „konvencionalnog zločina“ i sve češće i u većem broju biva „trgovina djecom radi seksualne eksploatacije“ bilo da se radi o seksualnom nasilju putem digitalnih tehnologija ili obljubi djece zloupotrebom službenog položaja ili njihovom navođenju na prostituciju i iskorištavanju radi „dječije pornografije“. Viktimizacija seksualnim nasiljem je javno-zdravstveni i društveni problem sa negativnim posljedicama za mentalno i fizičko zdravlje djeteta i žrtve u većini slučajeva boluju od „sindroma silovanja“, ali i nekih polno prenosivih bolesti, poput HIV-a, i to doživotno.*

***Ključne riječi**: viktimizacija djece, seksualno nasilje, recidiv, sekundarna viktimizacija. djeca žrtve.*

UVOD

U Republici Srpskoj[130] i Federaciji BiH[131] su stupili na snagu zakoni o posebnom registru lica pravosnažno osuđenih za krivična djela seksualna zloupotreba i iskorištavanje djece, kojim se uređuje prikupljanje i čuvanje podataka o počiniocima ovih krivičnih djela, kao obaveza koju je Bosna i Hercegovina preuzela prihvatanjem Konvencije Savjeta Evrope o zaštiti djece od seksualnog

[128] Ombudsman za djecu Republike Srpske, redovni profesor, Fakultet pravnih nauka Panevropskog univerziteta Apeiron u Banjoj Luci, *marina.simovic@gmail.com; https: //orcid. org/0009-0008-3330-4023.*

[129] Redovni profesor Fakulteta za kriminalistiku, sigurnosne studije i kriminologiju Univerziteta u Sarajevu, e-mail: *aadzajlic@fkn.unsa.ba; https://orcid.org/0000-0002-4873-9782.*

[130] "Službeni glasnik Republike Srpske", broj 28/2023.

[131] "Službene novine Federacije BiH", broj 13/2024.

iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja[132] (Lanzarot konvencija). Osim toga, za rješavanje štetnog seksualnog ponašanja djece fokus je na sekundarnu ili tercijarnu, a ne na primarnu prevenciju. Preventivni napori su se takođe obično fokusirali na sprječavanje viktimizacije od strane odraslih. Ipak, veliki udio seksualnog zlostavljanja djece čine druga djeca i mladi (Russell et al., 2025).

Primarne (ili univerzalne) inicijative prevencije imaju za cilj spriječiti seksualno zlostavljanje djece prije nego što se dogodi, dok se sekundarne (ili selektivne) fokusiraju na rano otkrivanje seksualnog zlostavljanja djece i sprječavanje njegovog pogoršanja i/ili ciljanje grupa s posebnim rizikom. Za razliku od njih, tercijarne (ili indicirane) preventivne usluge imaju za cilj smanjiti broj, obim i težinu negativnih posljedica za pojedince i situacije u kojima se ono već događa. Ove strategije trebaju biti usmjerene na sva tri nivoa javnog zdravstva. Na svim nivoima i pristupima prevenciji, sposobnost djece i mladih da budu sami pokretači promjene – temeljno je ljudsko pravo.

Prevencija seksualnog nasilja i nasilja u porodici vrši se i kroz školske programe za izgradnju znanja djece i mladih o strategijama sigurnosti i vještinama samozaštite - kako bi se spriječila viktimizacija. Ponekad poznati kao programi „lične sigurnosti“ ili „sigurnosti tijela“, ovi programi su prvobitno razvijeni u SAD - korištenjem strategija osnaživanja žrtava i samoodbrane - posuđenih iz ranih pokreta za prevenciju silovanja i seksualnog napada na žene.

KAZNENA POLITIKA

Za razliku od specijalne prevencije, kaznenom politikom postiže se generalna prevencija. Međutim, specijalna prevencija je uopšteno potisnuta ostvarivanjem retribucije i pozitivne generalne prevencije, što je posljedica izmjena i dopuna zakona nakon povećanja posebnih minimuma koji ne odgovaraju u potpunosti fenomenologiji počinjenja određenih krivičnih djela, ali i brisanjem kazni zatvora ili primjenom uslovnog kažnjavanja. Mogućnost uspješnog povratka osuđenika u društvo ovdje je minimalna, pa su interesi specijalne potisnuti u korist generalne prevencije (Bojanić, Mrčela, 2006: 448).

Najbolje mjere prevencije uvijek su dobre socijalne politike, reforme zakonodvastva i edukacija građana (Frati *et. al.,* 2025: 38). Međutim, reforme u Bosni i Hercegovini nisu omogućile ovakvu zaštitu ne samo djece već i ostalih žrtava seksualnog nasilja. Zakonodavstvo Bosne i Hercegovine još uvijek nije usklađeno sa Istanbulskom konvencijom[133], a nije usvojen ni poseban zakon o zaštiti žrtava krivičnih djela koji bi omogućio priznavanje prava ovim žrtvama, ali i njihovo aktivno učešće kao stranke u krivičnom postupku. Iako je Republika Srpska pravo na pristup pravosuđu omogućila i kroz nove mogućnosti za krivično gonjenje, žrtve koje su siromašne i ne mogu platiti pravno zastupanje - onemogućene su u ostvarivanju adekvatne moralne i materijalne satisfakcije.

ANALIZA ZAKONODAVSTVA U VEZI SA SPRJEČAVANJEM I SUZBIJANJEM SEKSUALNOG NASILJA NAD DJECOM U BOSNI I HERCEGOVINI

Prema zakonodavstvu Bosne i Hercegovine, nasilje u porodici je definisano i kao prekršaj i kao krivično djelo. U okviru do sada provedenih reformi, krivična djela seksualnog nasilja trebala su biti propisana u okviru više glava kao: (1) Kaznena djela protiv polne slobode: Silovanje, Teška krivična djela protiv polne slobode, Bludne radnje, Polno uznemiravanje i Prostitucija; (2) Krivična djela polnog zlostavljanja i iskorištavanja djece: Polna zloupotreba djeteta mlađeg od petnaest godina, Polna zloupotreba djeteta starijeg od petnaest godina, Zadovoljenje strasti pred djetetom mlađim od 15 godina, Mamljenje djece za zadovoljenje polnih potreba, Podvođenje djeteta, Iskorištavanje djece za pornografiju, Iskorištavanje djece za pornografske predstave, Upoznavanje djece s pornografijom i Teška krivična djela polnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta; (3) Krivična djela protiv privatnosti: (5) Krivična djela protiv čovječnosti i ljudskog dostojanstva: Trgovanje ljudima; (6) Krivična djela

[132] Usvojio je Komitet ministara Savjeta Evrope u julu 2007. godine na 1002. sjednici zamjenika ministara.

[133] Radi se o Konvenciji Savjeta Evrope o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici koja je potpisana 11. maja 2011. godine. u Istanbulu.

protiv braka, porodice i djece: Prinuda na sklapanje braka i Omogućavanje vanbračnog života s djetetom.

Prema Bečkoj deklaraciji o femicidu (*Vienna Declaration on Femicide*), femicid[134] predstavlja ubijanje žena i djevojaka po osnovu roda koje, između ostalog, može da uključuje: (1) ubistvo žena kao rezultat partnerskog nasilja; (2) mučenje i mizogino[135] ubijanje žena; (3) ubijanje žena i djevojčica u ime časti; (4) ciljano ubijanje žena i devojčica u kontekstu oružanih sukoba; (5) ubijanje žena povezano sa mirazom; (6) ubijanje žena i djevojčica zbog njihove seksualne orijentacije ili rodnog identiteta; (7) ubijanje aboridžinskih ili žena i djevojčica iz autohtonih grupa, zbog njihovog roda; (8) ženski infanticid i rodno zasnovani feticid na osnovu pola; (9) smrti povezane sa genitalnim sakaćen[136]

U svih članicama Evropske unije femicid je posebno krivično djelo. Otežavajućom okolnošću se smatra ukoliko je smrt nastupila usljed: a) nasilja od strane romantičnog partnera; b) mizoginog mučenja ili nasilja; c) porodičnog nasilja; d) nasilja zbog odbrane časti; e) nasilja zbog religijskih uvjerenja; f) nasilja zbog seksualne orijentacije ili rodnog identiteta; g) izvršenja krivičnog djela sakaćenja ženskih gentitalija propisanog krivičnim zakonom; h) nasilja u cilju seksualne eksploatacije i/ili trgovine ljudima i/ili trgovine drogom i/ili organizovanog kriminala; i) nasilja u cilju ostvarivanja nedozvoljenog seksualnog odnosa; j) ciljanog nasilja nad ženama u kontekstu oružanih sukoba.[137]

Mogućnost zakonskih i podzakonskih promjena: Posebno je važno zakonskim izmjenama unijeti krivično djelo teško ubistvo ženske osobe za koje bi bila propisana kazna zatvora od najmanje 10 godina ili dugotrajni zatvor. To bi zahtijevalo i izmjene zakona o sudovima jer je potrebna specijalizacija sudija za rad na predmetima nasilja u porodici i nad ženama. Dodatno bi se štitila prava i interesi djece koja su žrtve nasilja u porodici, a to podrazumijeva i djecu koja su izložena svjedočenju o nasilju od strane nasilnog roditelja. To bi podrazumijevalo i brisanje obaveze medijacije kada postoji tvrdnja ili saznanje o postojanju nasilja u porodici. Isto tako, cilj zakonskih izmjena je i odbacivanje koncepta "otuđenje djeteta od roditelja" čime bi se zakonodavstvo uskladilo s odredbama Istanbulske konvencije, preporukama Izvještaja GREVIO-a[9], kao i preporukama iz Izvještaja posebne izvjestiteljice Ujedinjenih nacija o nasilju protiv žena i djevojčica. Izmijenili bi se i pravilnici i drugi podzakonski akti iz područja socijalne zaštite.

Silovanje iz perspektive žrtve i učinioca: Feministička teorija, teorija socijalnog učenja, evolucijska teorija i sintetizovana teorija ispituju silovanje iz perspektive žrtve i učinioca. Ovaj odnos značajno je promijenjen od 1983. godine kada je Randy Thornhill u knjizi "Ljudsko silovanje: Evolucijska analiza" definisao silovanje kao „prinudni polni odnos žene s muškarcem", da bi je revidirao 2000. godine u „[seksualni odnos] otpor pružen je najbolje što je žrtva mogla, osim ako takav otpor vjerovatno ne bi rezultirao smrću ili ozbiljnom povredom" (Thornhill, Palmer, 2000: 1). Ova povreda mogla bi biti nanesena samoj žrtvi ili nekome bliskom žrtvi, poput njenog djeteta

---

[134] Pojam femicida seže još u 1900. godinu. Zapravo, prema spisateljici i aktivistkinji, stručnjaku za femicid Diani Rasel (Diana Russell), termin femicid je prvi put upotrijebljen u Velikoj Britaniji 1801. godine da označi „ubistvo žene" (*the killing of a woman*) (Russell, 2008: 3). Međutim, neologizam nije bio u upotrebi sve do sedamdesetih godina prošlog vijeka, kada je stekao značaj zahvaljujući feminističkim pokretima (*feminist movements*), koji su ga ponovo uveli i politizovali u nastojanju da skrenu pažnju na štetne posljedice rodne nejednakosti.
Odgovornost za preporod ovog termina u SAD pripada feminističkoj Diani Rasel. Nakon što ga je prvi put upotrijebila u pisanoj izjavi Tribunalu za zločine protiv žena (*Tribunal on Crimes Against Women*) 1976. godine, definisala ga je, zajedno sa Harmesom 1992. godine, kao „mizoginično ubistvo žena od strane muškaraca" (*the misogynous killing of women by men*), a 2001. godine kao „ubistvo ženskih osoba od strane muškaraca zato što su žene" (*the killing of females by males because they are female*), zamjenjujući „žene" (*female*) sa „ženskim osobama" (*women*) kako bi obuhvatila sve djevojčice i žensku novorođenčad koje su ubijene (Russell, 2008: 2).

[135] **Mizogino** razmišljanje u savremenom društvu odnosi se na averziju, prezir ili mržnju prema ženama.

[136] European Institute for Gender Equality (EIGE), *Providing justice to victims of femicide: country fact*, *https://eige.europa.eu/are as/providing-justice-victims-femicide-country-factsheets*.

[137] Vidi Bečku deklaraciju o femicidu, usvojenu tokom Bečkog simpozijuma o femicidu održanog 26. novembra 2012. godine, koja ima za cilj da se pozabavi sve većom globalnom učestalošću femicida. Deklaracija poziva na uspostavljanje platforme na kojoj pravni, akademski i društveni akteri mogu dijeliti stručnost i dobre prakse u borbi protiv femicida. Naglašava potrebu za sveobuhvatnim pravnim odgovorima na femicid, uključujući zaštitu žrtava i uspostavljanje mjera za prevenciju i gonjenje takvih zločina. Deklaracija takođe poziva na zajedničku posvećenost radu u cilju iskorjenjavanja femicida i obezbjeđenja da tradicija i kultura ne opravdavaju kršenje ljudskih prava žena.

(Krystle, 2014:1). Oni primjećuju da se "silovanje tradicionalno definisalo i kažnjavalo ne iz perspektive žrtve, već muške osobe, a posebno iz perspektive partnera žrtve". Takođe, navode da pravila i zakoni uglavnom služe interesima moćnih - na primjer, muškaraca za razliku od žena (Lloyd, 2001).

Često, razlika između teorija uveliko zavisi od definicije "silovanja" ili "seksualne agresije". Pravna definicija silovanja razlikuje se od napada po tome što je "nedostatak pristanka" element zločina (Fisher, Lab, 2010). Osim toga, većina demokratskih država za shvatanje silovanja ne zahtijeva dokazivanje otpora koji je žrtva bila dužna preduzeti i koji treba biti ozbiljan i trajan.

Dugo se smatralo da je silovanje uzrokovano neobuzdanom seksualnom željom, ali se sada shvata kao patološko isticanje moći nad žrtvom. Tvrdi se da su konvencionalne definicije silovanja preuske. Prema tradicionalnim definicijama, incident se može označiti kao "silovanje" samo ako uključuje penilno-vaginalni polni odnos koji je počinio stranac s oružjem i ako se žrtva, policija, tužilac i porota slažu da je incident bio silovanje. Ističe se da ove definicije daju muškarcima prednost nad ženama, i to na nekoliko načina (Muehlenhard et al., 1992: 23–44).

Definicije silovanja. Postoje četiri vrste definicija s kojima se treba suočiti: pravne, kliničke, moralne i političke. Međutim, mnogi evolucionistički biolozi i feministkinje su odbile priznati neophodnost konvergencije svojih istraživačkih materijala, kako bi se potencijalno iskorijenilo i spriječilo silovanje. Proširenje FBI (*Federal Bureau of Investigation*) definicije silovanja u Jedinstvenom izvještaju o kriminalu (*Crime/Law Enforcement Stats - Uniform Crime Reporting Program - UCR*), kako bi se uključila penetracija bez pristanka i bez sile - odražava ove trendove (Tracy et al., 2012). Silovanje se definiše kao "nezakoniti polni odnos sa ženom bez njenog pristanka". Uz to, zločin ima tri osnovna elementa: nedostatak pristanka, penetracija i identifikacija napadača (Tucker 1984: 8).

Sudije tribunala za Jugoslaviju i Ruandu uspjeli su da identifikuju i razviju koherentnu i praktičnu definiciju silovanja kao međunarodnog zločina, što je vidljivo kroz presude *Akayesu*[138] za silovanje kao genocida u Ruandi, preko uvođenja mehaničkih elemenata penetracije i nedostatka pristanka u slučajevima *Furundžija*[139] *i Kunarac*[140], do najnovije autoritativne izjave Žalbenog vijeća u predmetu *Gacumbttsi*[141] kojom se podržava uključivanje nepristanka kao elementa zločina silovanja (Niamh, 2010). Dokazi o verbalnom otporu žrtve, bez dokaza o fizičkoj borbi (govoriti ne, ali ne uzvraćati udarac) su još jedna situacija koju definicije zasnovane na sili - možda ne pokrivaju na odgovarajući način.

Krivično djelo nasilje u porodici. Krivično djelo nasilja u porodici je djelo *delictum proprium*: učinilac tog djela može biti samo član porodice ili bliska osoba. Međutim, osim intimnog femicida (*femicide in the context of domestic violence*) koji podrazumijeva femicid počinjen od strane sadašnjeg ili bivšeg supružnika ili partnera, postoji i nekoliko drugih vrsta ovog krivičnog djela. Tako, na primjer, ubistva iz časti (*honour-related murder*, *honour killing*) podrazumijevaju ubistvo žene ili djevojke od strane muškog ili ženskog člana porodice zbog stvarnog ili navodnog seksualnog prestupa ili ponašanja, uključujući preljubu, seksualni odnos ili trudnoću van braka ili čak silovanja. Počinioci najčešće ovaj vid femicida vide kao način da zaštite ugled porodice, da slijede tradiciju ili da se pridržavaju pogrešno protumačenih religijskih zahtjeva.

Još jedan oblik ubistva žene je i femicid u vezi sa mirazom koji se prvenstveno javlja u oblastima Indijskog potkontinenta i uključuje ubistvo tek udate žene od strane člana muževljeve porodice zbog donošenja nedovoljnog miraza porodici. Među različitim vrstama femicida, ubistvo bliske osobe (*Intimate Partner Femicide - IPF)* i ubistvo žene praćeno seksualnim nasiljem (*Non-Intimate Sexual Femicide*) su najčešći u Latinskoj Americi.

Značajna pažnja javnosti i medija često prati ubistva žena i djevojčica van intimnih ili domaćih odnosa – ili femicid/feminicid koji nije povezan sa intimnim partnerom ili porodicom (ne-

[138] 2 September 1998, *The Prosecutor versus Jean-Paul Akayesu,* Case No. ICTR-96-4-T.

[139] 10 December 1998, *The Prosecutor v. Anto Furundzija*, Case No. IT-95-17/1-T.

[140] *Kunarac et al.*, IT-96-23 & 23/1, 22 February 2001.

[141] 17 June 2004, *The prosecutor v. Fren Sylvestre Gacumbtsi*, Case No. ICTR-2001-64-T.

IPF) (*non-intimate partner and family - related (non-IPF) femicide/feminicide*). Međutim, u istraživanjima i politici manja pažnja se posvećuje ne-IPF femicidu/feminicidu, uključujući dogovorenu definiciju.

Ono što se trenutno zna o ovim slučajevima spada u niz preklapajućih strukturnih konteksta, okolnosti i odnosa, što stvara izazove za upoređivanje. Femicide/feminicide van IPF-a može uključivati femicide stranca (*stranger femicides*) ili ubistvo žena i djevojčica od strane poznanika (*acquaintance*s), zaposlenih (*employees*), poslodavaca (*employer*s) i klijenata (*clients*). Takođe, postoji kontekst mizogističkog ekstremizma (*misogynist extremism*[142]), trgovine ljudima i organizovanog kriminala i drugi (O'Hanlon *et. al.*, 2024: 1219-1234). Dakle, raznovrstan niz odnosa, konteksta i okolnosti pojavljuje se u femicide/feminicide van IPF-a, što zahtijeva definiciju i sintezu.

PRIJEDLOG MJERA *DE LEGE FERENDA*

Seksualno zlostavljanje i iskorištavanje djece na internetu uključuju korištenje informacijske i komunikacijske tehnologije kao sredstva za seksualno zlostavljanje i/ili iskorištavanje djece. Ekonomska i socijalna komisija Ujedinjenih naroda za Aziju i Pacifik (UN ESCAP[143]) (1999) definiše seksualno zlostavljanje djece kao kontakte ili interakcije između djeteta i starijeg ili upućenijeg djeteta ili odrasle osobe (stranac, brat ili sestra ili osoba na položaju autoriteta kao što je roditelj ili staratelj) kada se dijete koristi kao objekt za seksualne potrebe starijeg djeteta ili odrasle osobe. Ovi kontakti ili interakcije se provode protiv djeteta korištenjem sile, obmane, mita, prijetnji ili pritiska. Seksualno iskorištavanje djece uključuje seksualno zlostavljanje djece i/ili druge seksualizirane radnje - korištenjem djece koje uključuje neku vrstu razmjene (npr. naklonosti, hrane, droge i skloništa) (UNODC[144], 2015).

Počinioci ovog zločina čine zloupotrebu ili pokušavaju zloupotrijebiti poziciju ranjivosti, različite moći ili povjerenja u seksualne svrhe radi novčane ili druge koristi (npr. seksualnog zadovoljstva). Zapravo, često je teško razlikovati seksualno zlostavljanje od seksualne eksploatacije djece jer postoji značajno preklapanje između njih.

Međunarodne konvencije, poput Konvencije o pravima djeteta iz 1989. godine i Fakultativnog protokola uz Konvenciju o pravima djeteta o prodaji djece, dječjoj prostituciji i dječjoj pornografiji iz 2000. godine, nabrajaju prava djece i pojašnjavaju obavezu država da zaštite djecu od seksualne eksploatacije i zlostavljanja. Nadalje, regionalne konvencije, poput Lanzarote konvencije, koja je stupila na snagu 1. jula 2010. godine, imaju za cilj sprječavanje seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja djece, zaštitu žrtava, krivično gonjenje učinilaca i promociju nacionalne i međunarodne saradnje u identifikaciji, istrazi, krivičnom gonjenju i sprječavanju ovih zločina (Sekretarijat Lanzarote komiteta, 2018).

Prema članu 64. Opšteg komentara UN broj 25 (GC25), djeca imaju pravo razvijati svoj identitet (uključujući i seksualni) u digitalnom prostoru, ali moraju biti zaštićena od seksualnog nasilja. Od vitalnog je značaja da odrasli budu svjesni da oba prava mogu postojati zajedno i da ih treba jačati. To znači ozbiljno shvatiti i zaštitu i samoodređenje. Prava djece na učešće, privatnost i posebnu zaštitu primjenjuju se i u digitalnom prostoru, kako je UN-ov Komitet za prava djeteta naveo u svom Opštem komentaru broj 25 od 2021. godine.

Seksualizirano nasilje na internetu poprima mnogo oblika. Na međunarodnom nivou često se koristi termin OCSAE - *Online Child Sexual Abuse and Exploitation* (online seksualno zlostavljanje i

[142] U poslednjih nekoliko godina koncept „mizogističkog ekstremizma“ pojavio se kao predmet interesovanja među naučnicima, vladama, policijskim službenicima i medijima. Ipak, dosljedno razumijevanje toga kako se mizogistički ekstremizam definiše i konceptualizuje još nije uspostavljeno. Različite epistemološke orijentacije mogu doprinijeti trenutnoj konceptualnoj zbrci oko ove teme, odražavajući dugotrajne i stalne izazove u konceptualizaciji njenih pojedinačnih komponenti. Da bi se adresirao potencijalni uticaj mizogističkog ekstremizma (tj. nasilnih napada - *violent attacks*), potrebnije je preciznije razumijevanje šta ovaj fenomen podrazumeva.

[143] *United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific (ESCAP or UNESCAP).*

[144] *United Nations Office on Drugs and Crime.*

iskorištavanje djece).[145] Dok se neke organizacije usko fokusiraju na CSAM - *Child sexual abuse material,* (materijal seksualnog zlostavljanja djece), tj. distribuciju i posjedovanje slika seksualiziranog nasilja - druge definicije zauzimaju širi pogled na termin. Ove konceptualne razlike otežavaju međunarodna poređenja, ali takođe ističu raznolikost i složenost fenomena. ECPAT International[146] je pokušao standardizovati terminologiju koja se odnosi na seksualno nasilje.

Direktna i indirektna viktimizacija djece putem modernih digitalnih tehnologija se može definisati na više načina. Tako, **seksualni činovi** mogu varirati od polugolog poziranja, masturbacije ili penetracije, do izvođenja seksualnih činova s drugom osobom ili životinjom (Joleby et al., 2021:159-181). Očigledno je da zakonodavstvo treba ažurirati, u suprotnom djeca koja su izložena ovim zločinima - neće dobiti pravdu koju zaslužuju. Zbog toga je neophodno definisati kao zabranjena ponašanja: (1) seksualno iskorištavanje i zlostavljanje djece na internetu, (2) *online* dotjerivanje djece, (3 *cyberbullying*[147] i (4) *online stalking*[148]. Uz tu, neophodno je kroz *lex specialis* zakon o zaštiti djece od seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja putem digitalnih tehnologija definisati nova krivična djela prema kojim su zabranjena ponašanja: 1) prenos uživo seksualnog zlostavljanja djece; 2) *cyber* maltretiranje; 3) *online* seksualno nagovaranje i dotjerivanje; 4) proizvodnja ili dijeljenje slika seksualnog zlostavljanja djece; 5) *cybergrooming*[149] koji se odnosi na odrasle koji namjerno kontaktiraju djecu sa seksualnom namjerom; 6) *seksting*[150] (*sexting*) i ucjena intimnim slikama bez pristanka, distribucija fotografija golih ili slika seksualiziranog nasilja i 7) neželjeno izlaganje pornografiji ili seksualnom sadržaju.

U zločinu **seksualne eksploatacije djece na mreži** (OSEC[151] - *online sexual exploitation of children*) djeca su seksualno zlostavljana od strane trgovaca ljudima koji zatim šire ili prodaju slike ili

[145] OCSAE sprovodi istraživanja u saradnji sa partnerom, Tech Matters, sa ciljem boljeg razumijevanja karakteristika žrtava i njihovih prepreka u prijavljivanju. Takođe, cilj je da identifikuju potencijalne probleme u kategorizaciji takvih slučajeva, što bi moglo pružiti tačke za intervenciju (*points for intervention*), sa krajnjim ciljem poboljšanja pouzdanosti podataka dječijih linija za pomoć (*child helpline data*). Utvrdili su da, iako mnoge dječije linije za pomoć izvještavaju da su prvi kontakt za žrtve online seksualnog zlostavljanja i eksploatacije djeca, ponekad već nedelju dana nakon incidenta - i dalje postoje značajne teškoće u prijavljivanju i kategorizaciji slučajeva.

[146] ECPAT je globalna mreža organizacija civilnog društva koja zajednički radi na eliminaciji svih oblika seksualne eksploatacije djece (*child sexual exploitation*). Želi podstaknuti svjetsku zajednicu da osigura da djeca svugdje uživaju svoja osnovna prava slobodno i da su zaštićena od svih oblika seksualne eksploatacije. ECPAT mrežu trenutno čini 129 organizacija članica u 108 zemalja.

[147] Kiber-nasilje (*cyberbullying*) se definiše kao zlostavljanje (*bullying*) koje se dešava preko digitalnih uređaja (*digital devices*) poput mobilnih telefona, računara i tableta *(table*). Ono uključuje ponovljeno ponašanje (*epeated behavior*) usmjereno na uplašivanje (*scaring*), ljutnju (*angering*) ili osramoćivanje (*shaming*) onih koji su meta, često putem elektronskih sredstava kao što su društvene mreže (*social media*), tekstualne poruke (*text messages*) ili mejlovi. Primjeri uključuju lažno predstavljanja (*impersonating someon*) nekoga na internetu ili slanje zlonamjernih poruka (*mean messages*) u njihovo ime.

[148] Online proganjanje (*online stalking*), često nazvano sajber proganjanje (*cyberstalking*), definiše se kao korišćenje interneta i drugih tehnologija za uznemiravanje (*harass*) ili proganjanje druge osobe putem interneta (*stalk another person onlin*). Ovo ponašanje može narušiti digitalni život pojedinca *(individual's digital life*) i negativno uticati na njegovo mentalno i emocionalno dobro stanje (*mental and emotional well-being*). Uključuje radnje kao što su praćenje (*monitoring*), uznemiravanje (*harassing*), prijetnje (*threatening*), kontrolisanje (*controlling*) ili lažno predstavljanja druge osobe (*impersonating another person*) korišćenjem interneta ili druge tehnologije.

[149] Vjeruje se da je termin dotjerivanje – njegovanje (*grooming)* prvi put upotrijebljen od strane grupe istražitelja sedamdesetih godina prošlog vijeka - da opiše obrasce zavođenja počinioca prema djetetu. Na kraju se razvio i počeo da se obično koristi od strane agencija za sprovođenje zakona (*law enforcement agencies*) i sada je zamijenjen terminom zavođenje za ovaj obrazac ponašanja. U svojoj srži (*at its core*), dotjerivanje se odnosi na uslovljavanje djeteta od strane odraslog počinioca da unaprijedi svoje pogrešne motive. U svom najpopularnijem smislu, odnosi se na seksualnu viktimizaciju djece (*sexual victimisation of children*) pri čemu se odrasla osoba sprijatelji sa maloljetnikom i gradi emocionalnu vezu sa seksualnim zlostavljanjem, eksploatacijom, pa čak i trgovinom takvom žrtvom

[150] Sama reč seksting je kombinacija riječi „seks“ i „tekst“. Seksting je ustvari slanje seksualnih poruka. Poruke mogu sadržati riječi ili fotografije. Seksting sa slikama je aktuelan od kada su mobilni telefoni dobili mogućnost da snimaju fotografije i šalju i primaju ih. Seksting ne podrazumijeva samo razmenu putem mobilnog telefona, već i putem Skajpa i društvenih mreža, kao što su Fejsbuk, Instagram, Snepčet…

[151] Kod zločina online seksualne eksploatacije djece (OSEC), djeca su seksualno iskorišćavana od strane trgovaca ljudima *(traffickers*) koji zatim šire ili prodaju slike ili video snimke eksploatacije na internetu. To uključuje kreiranje, posjedovanje ili distribuciju CSAM-a (*creation, possession or distribution of CSAM*). Materijal o seksualnom zlostavljanju djece (CSAM) nije „dječija pornografija“ (*child pornography*). To je dokaz (*evidence*) seksualnog zlostavljanja djece, a krivično djelo je da se takav materijal stvara, distribuira ili posjeduje. CSAM uključuje stvaran i sintetički sadržaj (*real and synthetic content*), kao što su slike kreirane pomoću alata vještačke inteligencije (*artificial intelligence tools*).

video zapise eksploatacije na internetu. Ovo uključuje stvaranje, posjedovanje ili distribuciju CSAM-a. Prestupnici dobijaju slike: a) provođenjem i snimanjem zlostavljanja u ličnom kontaktu; b) dotjerivanjem ili manipulacijom djetetom preko web kamere; c) krađom seksualiziranih slika i video zapisa djece koji su javno postavljeni bez ikakve prinude.

Seksting je pojam koji mnogi mladi ljudi ne prepoznaju, pa je stoga važno da se u razgovoru o rizicima ovakvog ponašanja s djecom i mladima ponašanje tačno objasni. Seksting ili dijeljenje golih i polugolih slika se koriste kada osoba mlađa od 18 godina dijeli seksualne, gole ili polugole slike ili video zapise sebe ili drugih ili šalje seksualno eksplicitne poruke.

E-Safety[152] je generički pojam koji se odnosi na podizanje svijesti o tome kako se djeca, mladi i odrasli mogu zaštititi prilikom korištenja digitalne tehnologije i u *online* okruženju i pruža primjere intervencija koje mogu smanjiti nivo rizika za djecu i mlade. To podrazumijeva, između ostalog, uvođenje novih krivična djela koja uključuju: slanje poruke sa informacijama za koje pošiljalac zna da su lažne s namjerom da se nanese netrivijalna psihička ili fizička povreda vjerovatnoj publici, i to bez razumnog opravdanja; slanje poruke sa prijetnjom smrću, ozbiljnom povredom, silovanjem ili ozbiljnim finansijskim gubitkom gdje pošiljalac namjerava da se primalac plaši da će prijetnja biti izvršena (ili je nesmotren u pogledu toga da li primalac ima takav strah); namjerno slanje ili davanje slika genitalija bilo koje osobe drugoj osobi s namjerom da se kod primaoca izazove uzbuna, uznemirenost ili poniženje ili u svrhu seksualnog zadovoljenja, bez obzira na to da li će primaocu izazvati uzbunu, uznemirenost ili poniženje; krivična djela u vezi s namjernim dijeljenjem ili prijetnjom dijeljenjem intimnih slika bez pristanka, za koje nije nužno potreban dokaz da je pošiljalac namjeravao izazvati uzbunu, uznemirenost ili poniženje.[153]

Seksualno prisilno iznuđivanje ili "**sextortion**"[154] je vrsta ucjene u kojoj neko pokušava koristiti intimne, gole ili seksualne fotografije ili video zapise djece i mladih kako bi ih natjerao da rade stvari koje ne žele. Ponekad se te fotografije ili video snimci pripremaju bez njihovog znanja, a osoba ih koristi da ucjenjuje dijete i prisiljava ga da plati novac ili učini nešto protiv svoje volje.

ZAKLJUČAK

Seksualno zlostavljanje djece je bilo koja interakcija između djeteta i odrasle osobe (ili drugog djeteta) u kojoj se dijete koristi za seksualno zadovoljenje učinioca ili posmatrača. Ovo zlostavljanje može uključivati i ponašanja koja podrazumijevaju dodirivanje i ona koja to ne podrazumijevaju. Ponašanja koja podrazumijevaju dodirivanje mogu uključivati dodirivanje polnih organa, grudi ili zadnjice, oralno-genitalni kontakt ili seksualni odnos. Ponašanja koja ne podrazumijevaju dodirivanje mogu uključivati voajerizam, egzibicionizam ili izlaganje djeteta pornografiji.

Zlostavljači često ne koriste fizičku silu, ali mogu koristiti igru, obmanu, prijetnje ili druge oblike prinude kako bi uključili djecu i održali njihovu šutnju. Oni često koriste ubjedljive i manipulativne taktike kako bi zadržali interesovanje djeteta. Ove taktike, poznate kao "grooming", mogu uključivati kupovinu poklona ili organizovanje posebnih aktivnosti, što može dodatno zbuniti žrtvu. Ako Bosna i Hercegovina želi postati članicom Evropske unije, ne samo da će morati uskladiti zakonodavstvo sa evropskim normativima i standardima, već će krivična djela koja predstavljaju seksualno nasilje svrstati u krivična djela protiv polnih sloboda i s tim u vezi usvojiti protokol o postupanju sa žrtvama seksualnog nasilja u kojem će biti posebno definisana prava žrtava krivičnih djela.

---

[152] To se može nazvati e -bezbjednost (*e-safety*), online bezbjednost ili internet bezbjednost (*Online Safety or Internet Safety*), ali sve to znači isto. Radi se o riziku; o tome da se bude svjestan mogućih prijetnji koje onlajn aktivnosti (*online activity*) mogu donijeti i kako se sa njima nositi.Ovi rizici se dijele u četiri kategorije: (1) ponašanje: ponašanje djece može ih dovesti u rizik (*may put them at risk*); (2) sadržaj: pristup neprimjerenom ili u nepouzdanom sadržaju (*inappropriate or unreliable content*) može ugroziti djecu; (3) kontakt: interakcija sa neprimjerenim, neprijatnim ili opasnim osobama (*unsuitable, unpleasant or dangerous people*) može ugroziti djecu; (4) komercijalizam (*commercialism*): korišćenje platformi (*platforms*) sa skrivenim troškovima (*hidden costs*) može ugroziti djecu ove kategorije rizika onlajn bezbednosti.

[153] Ovo zamjenjuje prethodna krivična djela koja se odnose na tzv. „pornografiju iz osvete" gdje je postojala namjera izazivanja štete.

[154] *Sextorsion* (spoj riječi *sex* i *extortion*) koristi nefizičke oblike prinude da iznudi seksualne usluge od žrtve. *Sextorsion* se odnosi na široku kategoriju seksualne eksploatacije u kojoj je zloupotreba moći sredstvo prinude, kao i na kategoriju seksualne eksploatacije u kojoj je prijetnja objavljivanjem seksualnih slika ili informacija sredstvo prinude.

POPIS LITERATURE

Baker, K. (1997). "Once a rapist? Motivational evidence and relevancy in rape law", *Harvard Law Review*, January.

Baldry, A.C., Magalhães, M.J. (2018). *Femicide across Europe: Theory, research and prevention*, Bristol University Press.

Barstow, A.L. (2021). *War's dirty secret: rape, prostitution, and other crimes against women*, editor The Pilgrim Press.

Bojanić, I., Mrčela, M. (2006). "Svrha kažnjavanja u kontekstu šeste novele Kaznenog zakona", *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, Zagreb, vol. 13, broj 2, 431-449.

Carol, E. at al. (2012). *Rape and sexual assault in the legal system*, Committee on National Statistics.

Frati, P., De Simone, S., Pollice, G., Giacani, E., Cipolloni, L., Orsini, F. (2025). "Legal Perspectives on Sexual Violence: A Cross-European Study", *Forensic Sciences*, 5(3), 38. *https://doi.org/ 10.3390/forensicsci5030038.*

Groth, A. N., Hobson, W. (1983). *The dynamics of sexual assault*, in Schlesinger, L. and Revitch, E. (eds.), Sexual Dynamics of Anti-Social Behavior. Springfield, IL, Charles C. Thomas.

Grzyb, M., Naudi, M., Marcuello-Servós, C. (2018). *Femicide across Europe: Theory, research and prevention,* Bristol University Press.

Joleby, M., Landström, S., Lunde, C., Jonsson, L. *Basically you are raping me: Online child sexual abuse victim's experiences, feelings and mental health issues*. Unpublished.

Joleby, M., Landström, S., Lunde, C. et al. (2021). "Experiences and psychological health among children exposed to online child sexual abuse - a mixed methods study of court verdicts", *Psychology, Crime and Law,* 27(2), 159-181, doi: *10.1080/1068316X.2020.1781120.*

Kouta, C., Boira, S., Nudelman, A., Aisha K., Gill, A.K. (2018). *Femicide across Europe: Theory, research and prevention*, Bristol University Press.

Krystle, G. (2014). "An Explanation of Human Rape: An Integration of Sociobiology and Social Science", *WUPJ*, Volume 2, September.

Lloyd, E. A. (2001). "Science Gone Astray: Evolution and Rape", *99 MICH. L. REV.,* 1536. Available at: *https://repository.law.umich.edu/mlr/vol99/iss6/17.*

Niamh, H. (2010). "Creating a Definition of Rape in International Law: The Contribution of the International Criminal Tribunals", in Shane Darcy and Joseph Powderly (eds), *Judicial Creativity at the International Criminal Tribunals,* Oxford, online edn, Oxford Academic, *https://doi.org/ 10.1093/acprof:oso/9780199591466.003.0007*.

O'Hanlon *et. al.* (2024). "Trauma Violence Abuse", *Sage journals*, 25(2):1219-1234. *doi: 10.11 77/15248380231176062.*

O'Hanlon *et. al.* (2023). *Misogynistic Extremism: A Scoping Review, doi*: *10.1177/1 5248 3802 31176062.*

Russell, D. (2008). *Femicide Politicizing Killing Females*, Washington D.C.

Russell, D., Trew, S., Smith, R., Higgins, D.J., Walsh, K. (2025). "Primary prevention of harmful sexual behaviors by children and young people: A systematic review and narrative synthesis", *Aggression and Violent Behavior*, Volume 81.

Shields, R. T., Letourneau, E. J. (2015). "Commercial Sexual Exploitation of Children and the Emergence of Safe Harbor Legislation: Implications for Policy and Practice", *Current Psychiatry Reports*, 17(11), 2.

Thornhill, R., Palmer, C. T. (2000). *A natural history of rape: Biological bases of sexual coercion,* The MIT Press.

Tucker, J.T. (1984). "The Use of Scientific Evidence in Rape Prosecutions", *18 U. Rich. L. Rev.*, 851, *http://scholarship.richmond.edu/lawreview/vol18/iss4/8.*

Turvey, B. (2002). *Criminal Profiling: An Introduction to Behavioral Evidence Analysis*, Academic Press, London.

Walton, M. A. (2022). "Prevention of sexual violence among college students: Current challenges and future directions", *J Am Coll Health*, 70(2), 575-588. *doi: 10.1080/07448481.2020.1757681.*

SPECIAL AND GENERAL PREVENTION OF SEXUAL VIOLENCE AGAINST CHILDREN IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

prof. dr Marina M. Simović
Full professor, Faculty of Legal Sciences of the Pan-European University "Apeiron" in Banja Luka
e-mail: marina.simovic@gmail.com
https://orcid.org/0009-0008-3330-4023

prof. dr Azra Adžajlić – Dedović
Full professor, Faculty of Crminalistics, Criminology and Security Studies, University of Sarajevo,
e-mail: aadzajlic@fkn.unsa.ba
https://orcid.org/0000-0002-4873-9782

Abstract*: When we say violence against children, the European union legislation distinguishes between: abuse, bullying, youth violence (gang violence), intimate partner violence, domestic violence, sexual and emotional violence. Bosnia and Herzegovina has not defined most of these forms of violence against children as criminal offences nor has it adopted uniform penalties for the same criminal offences, which allows perpetrators of crimes to be punished more leniently. In a country where there is no uniform legal regulation regarding the prevention and suppression of sexual violence, and especially sexual violence against children, due to the different definitions not only of criminal offences but also of penalties for certain crimes in the entities and the Brčko District, the logical consequence is the lack of general prevention, because perpetrators of crimes will use this inconsistency of legislation to avoid criminal liability or be punished more leniently. Legislation does not allow the establishment of a unified policy regarding the prevention and suppression of sexual violence against children. Furthermore, the prescribed statute of limitations prevents these children, from the age of 14, from choosing to prosecute and take legal action against those responsible for the committed sexual violence when they reach 20 years or older, when they become psychologically and physically mature and financially capable. The absence of punishment or "mild criminal policy" favors the recurrence and escalation of sexual violence against children, so that sexual violence goes beyond the scope of "conventional crime" and increasingly and in greater numbers becomes "trafficking in children for sexual exploitation", whether it is sexual violence through digital technologies or the rape of children through abuse of official position or their incitement to prostitution and exploitation for the purpose of "child pornography". Victimization by sexual violence is a public health and social problem with negative consequences for mental health, because the victims in most cases suffer from "rape syndrome", but also from some sexually transmitted diseases, such as HIV and for life.*

Keywords: *victimization of children by sexual violence, recidivism, secondary victimization, children victims.*